

Gaziantep University Journal of Educational Sciences

Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi

e-ISSN: 2667-5145

Prof. Dr. Hikmet Yıldırım Celkan'ın Gözünden Türk Eğitim Sosyolojisi

Turkish Education Sociology Through the Eyes of Prof. Dr. Hikmet Yıldırım Celkan

Hatice TURAN*

Article Info/Makale Bilgi

Received/Alındı: 14/07/2022

Revised/Düzeltildi: 8/01/2022

Accepted/Kabul edildi:

01/04/2022

Anahtar kelimeler:

Prof. Dr. Hikmet Yıldırım
Celkan, eğitim sosyoloji, Türk
eğitim tarihi

Keywords:

Prof. Dr. Hikmet Yıldırım
Celkan, educational sociology,
Turkish education history

ÖZ

Eğitim sosyolojisi 20'nci yüzyıl ile birlikte "eğitim" ve "sosyoloji" kavramlarını birleştirmiş ve alanda yerini bulmuştur. Eğitimin toplumdan ayrı düşünülmemeyeceği ve iki taraflı etkileşime sahip bu iki kavramın ilişkisinden faydalanılacağına olan inanç, Eğitim Sosyoloji dersinin Türkiye'de Eğitim Fakültelerinin müfredatına katılmasını sağlamıştır. Bu taze alanın öncelikle öğretmen adaylarına öğretilmesinde kaynak kitaplara duyulan ihtiyaç alanda kıymetli akademisyenlerce doldurulmuştur. Prof. Dr. Hikmet Yıldırım Celkan, Eğitim Sosyolojisi alanında kaleme aldığı kitap ve makaleler ile alana önemli katkılarda bulunmuştur. Bu makalenin amacı, Prof. Dr. Celkan'ın Dünya'da Eğitim Sosyolojisinin geçmişi ve geldiği noktaların yanında Türk Eğitim Sosyolojisinin gelişimi hakkında ayrıntılı inceleme ve değerlendirmelerine yer verdiği "Eğitim Sosyolojisi" ve "Ziya Gökalp'in Eğitim Sosyolojisi" kitaplarının ışığında Türk eğitim sosyolojisini Prof. Dr. Celkan'ın gözü ile incelemektir.

ABSTRACT

Educational sociology combined the concepts of "education" and "sociology" with the 20th century and found its place in the field. The belief that education cannot be considered separately from society and that get benefit from these two-sided interaction, enabled the Sociology of Education course to be included in the curriculum of Education Faculties in Turkey. The need for resource books in teaching this new field to prospective teachers has been filled by valuable academicians in the field. Prof. Dr. Hikmet Yıldırım Celkan has made important contributions to the field with his books and articles in the field of Educational Sociology. The purpose of this study is to examine Turkish Education Sociology with Prof. Dr. Celkan's eyes in the light of the Educational Sociology and Ziya Gökalp's Educational Sociology books which Prof. Dr. Celkan examined and evaluated the development of Turkish Education Sociology in detail as well as the past and the current points of Educational Sociology in the world.

Cite as: Turan, H. (2022). Prof. Dr. Hikmet Yıldırım Celkan'ın gözünden Türk eğitim sosyolojisi. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 8-16.

* Başkent Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, haticeturan0882@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7335-5019

Giriş

Sosyolojinin bir alt dalını oluşturan eğitim sosyolojisi, sosyolojinin birikiminin eğitime uygulanmasıdır. Sosyolojinin kuramsal yapısı ile eğitimin uygulamaya dönük ve pratik yapısının bir arada düşünülmesi zaman almıştır. Ancak 20. yüzyıl ile birlikte eğitimin yalnızca uygulamaları ile yeterli olmadığı ve kuramsal temele de ihtiyaç duyduğu dikkat çekmeye başlamıştır. Celkan (2018) bu konuyu şöyle ifade etmiştir:

Eğitimde istenilen hedeflere ulaşabilmenin büyük ölçüde sosyolojik verilerin dikkate alınmasına bağlı olduğu unutulmamalıdır.

Eğitim; bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerlerdeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamıdır (Tezcan, 1985). Sosyoloji, insanın sosyal davranışlarını inceler, toplumsal davranışın kalıplaşmış şekillerini, bu alandaki toplumsal kuralları ve toplumsal yasaları tespit etmeye çalışır ve modern toplumlarla ilgilenir (Ergün, 1994). Eğitim ve sosyoloji arasından uzun bir süre göz ardı edilen bağ aslında eğitimin sosyolojik tanımı ile net olarak görülmüştür. Eğitim, toplum içinde cereyan eden bir sosyalleşme olgusu olarak ele alındığında, okullar ve diğer eğitim-öğretim birimleri de bu toplumsal olguyu organize ettiğinden, eğitim olgusuna sosyal yönden yapılan yaklaşım ve incelemeler de eğitim sosyolojisi adı altında toplanmaktadır (Ergün, 1994). Eğitim sosyolojisinin amacı, toplum ile eğitim arasındaki ilişkileri, bağları, etkileşimleri incelemektir. Eğitimin toplumdan ayrı düşünülemez ve iki taraflı etkileşime sahip bu iki kavramın ilişkisinden faydalanılacağına olan inanç eğitim sosyoloji dersinin Türkiye’de lisans ve lisansüstü eğitim müfredatına katılmasını sağlamıştır. Bu taze alanın öncelikle öğretmen adaylarına öğretilmesinde kaynak kitaplara duyulan ihtiyaç alanda kıymetli akademisyenlerce doldurulmuştur. Prof. Dr. Hikmet Yıldırım Celkan da Eğitim Sosyolojisi alanında kaleme aldığı yayınları ile alana önemli katkılarda bulunmuştur. Bu makalenin amacı, Prof. Dr. Celkan’ın Türk eğitim sosyolojisinin gelişimi hakkında ayrıntılı inceleme ve değerlendirmelerine yer verdiği “Eğitim Sosyolojisi” ve “Ziya Gökalp’in Eğitim Sosyolojisi” kitaplarının ışığında Türk eğitim sosyolojisini Prof. Dr. Celkan’ın gözü ile incelemektir. Celkan’ın eğitim sosyolojisi alanında kaleme aldığı kitapların alanda, Türkiye’de yazılmış öncü kitaplar olması ve Türk eğitim tarihi dokusu ile birlikte eğitim sosyolojisi bakış açısı ile eğitim sisteminin geleceğine yönelik öngörülerini ortaya koyması nedeniyle, bu çalışmada bu kitapların ilk baskıları incelenmiştir.

Türk Eğitim Tarihinde Modern Eğitimin İlk Habercileri

Sosyoloji alanında inceleme ve araştırmalar yapan Celkan (1989a), Türk eğitim sosyolojisinin gelişiminde önemli isimlerin etkisini ortaya koyduğu “Türk eğitim tarihinde modern eğitimin ilk habercileri” başlığı altında; sosyolojik eğitim görüşlerini *bireyci* ve *toplumcu* olarak sınıflandırmıştır. Bireyci eğitim görüşü çatısı altında Prens Sabahattin, Abdullah Cevdet ve Satı Bey’in, toplumcu eğitim görüşü çatısı altında ise Emile Durkheim ve Ziya Gökalp’in görüşlerine yer vermiştir. Ziya Gökalp’in eğitim sosyolojisi hakkındaki görüşlerine yoğun şekilde başvuran Celkan, Gökalp’in eğitim tanımına da kitabında yer vermiştir (1989a, s. 10):

Terbiye, bir cemiyette yetişmiş neslin henüz yetişmeye başlayan nesle fikirlerini ve hislerini vermesi demektir.

Celkan (1989a), klasik eğitim tanımının bireyci eğitim görüşünü yansıttığını ifade etmiştir. Bu tanımın literatürde yoğun kullanılması aslında bireyci eğitim görüşünün Gökalp ve

Durkheim'in savunucusu olduğu toplumcu eğitim görüşünün önüne geçtiğinin göstergesi niteliğindedir. Klasik eğitim tanımı:

Bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve amaçlı olarak istendik değişim meydana getirme sürecidir.

Celkan (1989a), eğitimi amaç yönüyle ele alarak, *kasıtlı* (intentionnel) ve *işlevsel* (fonksiyonel) olmak üzere eğitimi iki türe ayırmıştır. Okullarda, belirli bir program, plan ve amaç dâhilinde yaptırılan, pratik değeri az olan eğitimi kasıtlı; çocuğun ailede, okulda her türlü toplumsal gruplarda yaşayan, yürürlükte ve uygulamada olan değer yargılarını, kuralları, yaptırımları bizzat yaşayarak, yeri ve zamanı geldikçe anında öğrenmesini sağlayan eğitimi ise işlevsel olarak ifade etmiştir. Celkan, işlevsel eğitimin eğitim sosyolojisinin asıl faaliyet alanını oluşturduğunu belirtmiştir.

Türk Eğitim Sosyolojisi

Ziya Gökalp ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu 20.yy ile başlayan eğitim sosyolojisi biliminin Türkiye'de ki temsilcileridir. Celkan, Gökalp'in fikirlerine "Eğitim Sosyolojisi" kitabında yer vermiş, ayrıca Ziya Gökalp'in görüşlerinin ayrıntılı olarak ele alındığı "Ziya Gökalp'in Eğitim Sosyolojisi" isimli kitabını da yazmıştır. Gökalp'in eğitime sosyolojik bakış açısını ayrıntıları ile inceleme olanağı veren kitap, günümüz eğitim sosyolojisi alanının yapı taşlarını ortaya koymuştur. Gökalp, eğitimi kültür ile uyumu içinde incelemektedir. Aşağıdaki sözü bu birlikteliği yansıtır niteliktedir (Celkan, 1989b):

Bir kavmin vicdanında yaşayan kıyamet hükümlerinin toplamına, bu kavmin kültürü denir. Terbiye kültürü o kavmin fertlerinde ruhî melekeler haline getirmektedir.

Eğitimin millî olması gerektiğini ifade eden Gökalp mektep ve medrese arasındaki eğitim farklılığını eleştirirken, çocukların ahlak ve karakter eğitimi için bu çelişkinin son derece zararlı olduğunu ortaya koyar. Celkan (1989b) kitabında, Gökalp'in maarif reformu fikirlerine de yer vermiştir. Gökalp'in reform fikirleri geçmiş yıllarda eğitim sorunlarını ve ıslah görüşlerini ele almaktan öte bu günlerin eğitim sorunlarının bir nevi habercisi olmuştur.

Fertler tahsil vasıtasıyla millî kültürü kazanınca karakter sahibi, ahlaklı, azimli olurlar. Millî kültür sağduyunun yanında olduğu için bu yolda tahsil görelere millete gayet iyi rehberlik edebilirler. O halde, terbiyemizin düzelmesi için, öncelikle millî bilgilerimizin teessüs etmesi, sonra da okullarımıza sokulması lazımdır. Mukayeseli sosyal ilimler teessüs etmiş farz olunca bile, bu millî bilgilere ihtiyaç vardır. Çünkü ötekiler bize sosyolojide geçer olan tabii kanunları öğretir. Millî sosyoloji ise, kendi hayatımızın tabii bulunduğu millî kaideler gösterir.

Celkan'a (1989a) göre İsmail Hakkı Baltacıoğlu da Gökalp'in görüşlerine yakın fikirleri ileriye sürmüştür. Millî eğitim fikrini benimseyen ve batı taklitçiliğini eleştiren Baltacıoğlu'nun eğitim sistemi faydacılık ve üreticilik temellidir. O'nun okulunda eğitimin gayesi öğrencileri hayata hazırlamak, öğretim faaliyetlerini olumlu bir eserle sonuçlandırmak ve sonuçta bir ürün alacak şekilde düzenlemektir.

Türk Eğitim Tarihi

İlk Türk toplumlarından Cumhuriyet dönemine uzanan Türk eğitim tarihi, içinde bulunulan çağın gereklilikleri, siyasal yapı, toplum ve kültür ile eğitime bakış açısına göre çeşitlenerek ilerlemiştir. Celkan (1989a), Türk eğitim tarihi evrelerinden kısaca ve en temel

dönüm noktalarını belirterek bahsetmiştir. Öyle ki eğitim tarihinin önemli noktalarını bir bütün olarak görmek, günümüz eğitim sistemini tasarlayan alt yapıları görebilmek için faydalıdır. Celkan, Türk eğitim tarihi içinde ve günümüzde de rastlayabildiğimiz sorunlardan birisini şöyle eleştirmiştir (1989a, s. 40):

Eski çağlardan günümüze doğru sürekli bir gelişim çizgisi takip eden eğitimin bugünkü bariz vasfı artık onun sosyal bir kurum haline gelmiş olmasıdır. Eğitim her çağda imtiyazlı bir zümrenin tekelinde kalmıştır. İster yaygın, ister örgün şekliyle olsun, bütün toplumlarda elit zümrenin ya da siyasi nüfuz sahiplerinin elinde eğitim bazen bir imtiyaz, bazen de bir nüfuz ve itibar için baskı aracı olmuştur.

Türkiye’de Sosyal Tabaka ve Sınıfların Eğitimle Etkileşimi

Celkan, günümüzde yoğun şekilde gözlemediğimiz sosyal farklılıklar ve eşitsizliklerin temelini eskilere dayandığını ve eğitim sisteminin bu farklılıkları sağlamlaştırma ya da yok etme özelliğine sahip olduğunu ifade etmektedir. Celkan’ın (1989a, s. 40) sosyal tabakalaşma hakkında görüşlerinden bir kısmı şöyledir:

Batı’daki 18. ve 19. yüzyılın sanayileşme sürecinin doğurduğu sosyal farklılıklar, esasen önceden mevcut eğitim-öğretim imkânlarındaki farklılıklara yeni boyutlar kazandırmıştır. Eğitim sistem ve reformlarının belirgin bir niteliği de eğitim imkânlarında eşitliği sağlamak idi. Ama 20. yüzyılda bile Batı’nın liberal ve Doğu Bloku’nun kolektivist toplamlarında hiçbir zaman mutlak eşitlik sağlanamamıştır. Cins, ırk, dini inançlar ve diğer faktörlerin de desteklediği sosyal tabakalaşma ile eğitim arasındaki ilişki gittikçe belirgin duruma gelmiştir.

Celkan’a (1989a) göre toplumlar cemaatten cemiyete doğru giden bir değişim yaşamıştır. Cemaati kapalı, cemiyeti açık toplumlar olarak da nitelendiren Celkan, sosyal sınıfları toplumdaki ayrılıkların sosyo-ekonomik ve kültürel plandaki görünümü olarak niteler.

Kapalı toplumlar aile ekonomisi temsil eder. Aile, köy, kasaba, dar bölge ekonomisi hâkimdir. Cemiyetlerde ise ekonomi millî ve uluslararası nitelik kazanır... Cemaatin hâkim karakterinin dini olmasına karşılık cemiyete kanun düzeni, teknoloji, lüks, moda, hür irade, rekabet ve diğer özgürlükler ağır basmaya, bilim zihniyeti yaygınlaşmaya başlar. Kısaca politik, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda kolektivizmden endividüalizme doğru bir değişim gözlenir. Endividüalist toplumları bireysel farklılıklar, tutum ve davranışların, zevklerin, ilgilerin, yaşama biçiminin iyice değişmesi, bunların fertler ve sosyal gruplar arasında meydana getirdiği ayrılıklar karakterize eder. İşte sosyal sınıflar bu ayrılıkların sosyo-ekonomik ve kültürel plandaki görünümüdür (1989a, s.77).

Celkan’a göre;

- Eğitim kurumlarında öğrenciler arasında birtakım eğitimsel farklılaşmaların nedeni öğrencilerin anne-balarının mensup olduğu sosyal sınıfların farklılığıdır.
- Bir öğrencinin göreceği eğitim modeli, süresi, tipi büyük ölçüde onun ait olduğu sosyal sınıfa göre değişir.
- Öğrencilerin ailesinin yer aldığı sosyal sınıfın okul başarısı üzerinde büyük etkisi vardır.
- Eğitim toplumsal hareketliliğin önemli bir aracıdır.

Eğitimde fırsat eşitsizliği konusunu da irdeleyen Celkan, ülkemizde fırsat eşitliği engelleyen etmenlerin nüfus ve eğitim imkânlarının yetersizliği olarak görmüştür (1989a, s.83):

Türkiye’de hızlı nüfus artışı yani doğurganlık oranı yüksekliği, devletin eğitim yatırımlarını ve harcamalarını hep yetersiz hale getirmiş, okul, öğretmen, araç-gereç eksikliği her zaman hissedilmiştir. Bu yönüyle hızlı nüfus artışı bir yandan eğitimde fırsat eşitliğini azaltırken ve eğitimin kalitesini düşürürken, bir yandan da kalkınma hızını frenlemektedir.

Türk Aile Yapısı ve Eğitim

Celkan, “*Ziya Gökalp’in Eğitim Sosyolojisi*” kitabında aile ve eğitim hakkında Gökalp’in fikirlerini ayrıntılı olarak ele almıştır. Gökalp, eski Türk aile yapısını incelemiş ve ailede demokrasi ile feminist yaklaşıma dikkat çekmiştir. Ailenin temeli olarak nitelendirdiği kadının eğitimini önemseyen Gökalp, ailenin eğitimsel görevini siyasal, ekonomik ve hukuki bakımlardan modernleşmesi ve milli kültüre dayanması oranında yerine getirebileceğine inanmaktadır. Gökalp, milletlerin terakkisini her şeyden önce ailenin sağlam temellere dayalı olmasına bağlamaktadır (Celkan, 1989b, s. 89):

Aile kuvvetli olduğu müddetçe millet de kuvvetli olur. Ancak ailenin temelinde kadın ve kadının eğitimi bulunur. Şimdiye kadar kadınlar iyi yetiştirilmediği için aile ve ona bağlı olarak da millet yükselememiştir.

Celkan’a göre ailenin eğitimde iki görevi vardır:

- Fertleri her yönden hayata hazırlamak,
- Fertler arasındaki eşitsizliklerin kaynağını teşkil etmek.

Hem kalıtımsal hem de toplumsal faktörler bir araya gelince, ailelerin kendi aralarında tabiatıyla birtakım farklılıklar ortaya çıkacaktır. Çocukların psikolojik, kültürel ve sosyal yönlerden farklılığı esasen aileden doğmaktadır. Hatta yetişkinler arasındaki eşitsizliklerin de kaynağı ailelere dayanır (Celkan, 1989a, s. 98).

Türk Devletlerinde Eğitim Politikaları

Eğitim politikaları bir ülkenin eğitim geleceği için yapı taşlarıdır. Celkan, eğitim politikalarının devlet geleneği içinde sürdürülmesinin, yeni partiler ve hükümetler üstü ihtiyaçlara ve değerlere dayandırılması gerektiğini ifade etmiştir.

Eğitim politikalarının ülkenin sosyal ihtiyaçlarına ve değerlerine dayandırılması gerekir. Tarafsızlık, objektiflik, bilimsellik ve medeniyetçilik, eğitim politikalarını başarıya ulaştırır. Eğitim politikaları devletin ekonomik, siyasi ve kültürel politikalarıyla yakından ilgilidir. Tarihi olayların ve askeri stratejilerin de eğitim politikaları üzerinde önemli tesirleri vardır. Türk devletlerinin eğitim sistemleri incelendiğinde bu faktörlerin her birinin izlerine rastlanır (1989a, s. 110).

Celkan (1989a) Türk düşünce tarihinde eğitimin görevinin; Kaşgarlı Mahmud’un “Divan-ı Lügati’t-Türk”ünden, Farabi’nin “Medinet-ül Fazıla”ndan, Yusuf Has Hacib’in “Kutadgu Bilig”inden etkilendiğini vurgularken, Platon ve Yunan aydınlanma çağına felsefi etkilerinin de göz ardı edilmemesi gerektiğini ifade eder. Osmanlı’da devlet tekelinde olmayan eğitimin, 19. yüzyıl ile devletin güdümüne girmesi, sonrasında fermanlar ile eğitimi iyileştirme

çabaları ve takiben gelenekselden uzaklaşan ve batılılaşmaya başlayan uygulamalar ve Cumhuriyet döneminde eğitimin kurtarıcı olarak görülmesi adımlarını bir bütün olarak kronolojik olarak görmemizi sağlayan Celkan, Atatürk'ün eğitime bakış açısının Cumhuriyet Türkiye'sinin de bakış açısı olduğunu vurgulamıştır.

Atatürk'ün eğitime karşı ilgi göstermesi, eğitimin kalkınmada ve yeni nesillerin yetiştirilmesinde önemli rolünden ileri gelir. Bunun için geleneksel eğitim yerine milli, bilimsel ve modern bir eğitime geçilmesi gerekiyordu (1989a, s. 112).

Türk Eğitim Sistemi Modelleri

Celkan (1989a), Türk toplumunun çeşitli dönemlerinde mevcut eğitim politikası ve sistemlerine bağlı olarak bazı eğitim modellerinin mevcut olduğunu ve bu modellerin eğitim etkinliklerinin özelliklerini, amaçlarını, hedeflerini ve araçlarını kapsadığını ifade etmektedir. Celkan (1989a), bir kültürde önce eğitim teorisi ve felsefesinin ortaya atıldığını, buna bağlı olarak eğitim politika ve sistemlerinin geliştirildiğini, politika ve sistemlerin şemsiyesi altında eğitim modellerinin var olduğunu savunmaktadır. Eğitimde modelleri “*tarihi modeller*”, “*teşkilatlanmaya dayalı modeller*” ve “*reforma dayalı modeller*” olarak üç esasa dayandırmıştır. Tarihi modelleri kronolojik olarak şöyle sıralamıştır:

- Aşiret eğitim modeli,
- İslami model,
- Devşirme eğitim modeli
- Askeri eğitim modeli,
- Okulların çoğaltılması modeli
- Milli Terbiye Hareketleri,
- Cumhuriyet devri eğitimi

Türk Eğitim Tarihi'ni okuyan ve inceleyenler tarihi modellerin uygulamalarını hatırlayacaktır. Celkan'ın (1989a) yer verdiği bu modeller günümüz eğitim sisteminin meydana geliş sürecini anlamak, geçmişte yapılan doğruları ve yanlışları değerlendirmek, belki daha önce uygulanmış ve olumsuz sonuçları görülmüş modelleri yeniden denememek için önemlidir. Celkan bu hususun önemini şöyle ifade ediyor (1989a, s.137):

Türk eğitim kavramı yapısal bir bütünlük arz ettiği kadar, kronolojik açıdan geçmişten günümüze maarıfla ilgili olarak yürütülmüş her türlü faaliyetleri ifade eder. Yani, kavramın anlaşılması, zaman boyutu içinde eğitim-öğretimle ilgili organizasyon, reform, politika ve uygulamaların araştırılması gerekir. Böylesine geniş çaplı bir araştırma söz konusu hususların eğitim tarihinin her dönemi için derinlemesine incelenmesi demektir.

Teşkilatlanmaya dayalı eğitim modelleri için Tanzimat dönemine kadar giden Celkan (1989a), bu dönemden önce eğitimin bir kamu görevi olarak kabul edilmemesi ve devlet güdümünde olmamasının teşkilatlanma çabalarının ancak Tanzimat sonrası başlamasına sebep olduğunun altını çizmektedir. Bu dönem ve sonrasında; gerek mevzuat gerek ise eğitim teşkilatının kurulması ile devam eden düzenlemeler, mevcut eğitim teşkilatımıza ulaşmamızda yapı taşlarını oluşturmuştur. Eğitimin devlet eli ile teşkilatlı olarak yürütülmesindeki gecikmeler aslında kurumsal ve profesyonel eğitim hedefini sekteye uğratmada etken olarak görülebilir.

Celkan son olarak reforma dayalı modelleri şöyle sıralamıştır:

- Demokratlaşma modeline dayalı

- Endüstrileşme modeline dayalı
- Eski ve yeni eğitimin sentezi
- Üreticiliğe ve verimliliğe dayalı
- Elit eğitim modeli
- Özel eğitim modeli
- Sürekli eğitim modeli
- Bütüncül eğitim modeli

Celkan reforma dayalı eğitim modellerinin baş mimarı olarak Atatürk'ü görmektedir. Cumhuriyet dönemi eğitim modellerinin Atatürk'ün eğitim görüşleri ve politikasıyla beslendiğini şöyle ifade etmektedir (1989a, s.141):

...Çünkü O, ülke kalkınmasında ve yeni neslin yetiştirilmesinde eğitimin önemini çok iyi biliyordu. Atatürk'ün eğitim politikası, geleneksel eğitimin ezbercilik, bilimsel olmayan ve gayri milli vasıflarını kabul etmez. Buna karşılık milli karaktere, bilim ve tekniğe, ekonomiye, milli birliğe, bilgisizliğin ortadan kaldırılmasına, iş ilkesine, disiplin ilkesine ve karma eğitim ilkesine dayanır. Bu ilkeler (reform esprisine dayalı) modellere sağlam temeller hazırlamıştır.

Sonuç

Eğitim olgusun temelini birey yetiştirme oluşturur, ancak birey içinde bulunduğu toplumdan ayrı düşünülemez, düşünülür ise bir ayak eksik bırakılmış olur. Öğretmenlerin eğitim sosyolojisi bilmeleri onlara öğrenci ve aile ile iletişimlerinden, dezavantajlı öğrencilere yaklaşımlarına, sosyal tabakalaşmanın önüne geçmeden, eğitim metodlarını kurgulamaya kadar birçok alanda yeterlilik kazandırabilecektir. Prof. Dr. Hikmet Yıldırım Celkan, kaleme aldığı kitapları ve makaleleri ile öncelikle öğretmenler ve okul yöneticileri olmak üzere araştırmacılar ve okuyucular için başvuru noktaları oluşturmuştur. Eğitim sosyolojisi dersi veren akademisyenler veya eğitim sosyolojisi alanında çalışma yapan araştırmacılar kendi kültürümüzden örnekleri de görebilecekleri eserlere yoğunlukla ihtiyaç duymaktadırlar. Celkan kitaplarında dünyadan önemli isimlerin alana katkılarını ortaya koyarken, Türk eğitim tarihinden düşünürlerin fikirlerine de geniş yer vermiş, ayrıca Türk eğitim tarihindeki eğitim politikaları, modelleri ve uygulamalarını da kronolojik olarak göstermiştir. Bilim insanlarının bakış açılarını yansıtılabildikleri eserleri okumak her zaman daha keyifli olmaktadır. Prof. Dr. Celkan, sosyolojik bakış açısını da yansıtarak, Türk eğitim politikalarının kurgulanması, modellerin hayata geçirilmesi ve eğitim etkinliklerinin yerine getirilmesi aşamalarında yapılan hatalardan ders almamızı, doğrulardan örnek almamızı ve geçmişimizi unutmadan geleceğe bakmamızı sağlayan eserlerini literatüre kazandırmıştır.

Kaynakça

- Celkan, H. Y. (1989a). *Eğitim sosyolojisi*. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi.
- Celkan, H. Y. (1989b). *Ziya Gökalp'in eğitim sosyolojisi*. İstanbul: MEB.
- Celkan, H. Y. (2018). *Eğitim sosyolojisi [educational sociology]*. Ankara: Asos Yayınları.
- Ergün, M. (1994). *Eğitim sosyolojisine giriş*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.

Extended Abstract

The link between education and sociology, which was ignored for a long time, was actually seen clearly with the sociological definition of education. The aim of the sociology of education is to examine the relations, ties and interactions between society and education. The belief that education cannot be considered separately from society and that the relationship between these two concepts, which have two-sided interaction, will be benefited from, has enabled the sociology of education course to be included in the undergraduate and graduate education curriculum in Turkey. The need for resource books in teaching this fresh field to prospective teachers has been filled by valuable academicians in the field. Prof. Dr. Hikmet Yıldırım Celkan also made important contributions to the field with his publications in the field of educational sociology. The aim of this article is to examine Turkish sociology of education through Prof. Dr. Celkan's eyes in the light of his books "Sociology of Education" and "Ziya Gökalp's Sociology of Education", in which Prof. Dr. Celkan includes detailed reviews and evaluations of the development of Turkish sociology of education. The first editions of these books were examined in this study, since the books that Celkan wrote in the field of sociology of education are pioneering books written in Turkey and reveal the predictions for the future of the education system with the perspective of educational sociology, together with the texture of Turkish education history. Celkan, considering education in terms of purpose, divided education into two types as intentional and functional. In schools, education with little practical value, which is done within a certain program, plan and purpose, is deliberate; functionally expressed the education that enables the child to learn the value judgments, rules and sanctions that are in effect and in practice, living in all kinds of social groups in the family, school, and instantly as the place and time comes. He stated that functional education constitutes the main field of activity of the sociology of education. Celkan mentioned the stages of Turkish education history briefly and by stating the most basic turning points. So much so that it is useful to see the important points of the history of education as a whole and to see the infrastructures that design today's education system. According to Celkan, societies have experienced a change from caboodle to community. Defining the caboodle as closed and community open societies, Celkan describes social classes as the socio-economic and cultural appearance of the divisions in the society. Celkan, who also examined the issue of inequality of opportunity in education, saw the factors that prevent equality of opportunity in our country as the inadequacy of population and educational opportunities. According to Celkan, the family has two duties in education: • To prepare individuals for life in every way, • To be the source of inequalities among individuals. While Celkan emphasized that the mission of education in the history of Turkish thought was influenced by Kaşgarlı Mahmud's "Divan-ı Lügati't-Türk", Farabi's

"Medinet-ül Fazıla" and Yusuf Has Hacib's "Kutadgu Bilig", Plato and Greek states that the philosophical effects of the age of enlightenment should not be ignored. Celkan states that there are some educational models depending on the existing education policies and systems in various periods of Turkish society and that these models cover the characteristics, aims, objectives and tools of educational activities. Celkan argues that in a culture, educational theory and philosophy are first put forward and accordingly, education policies and systems are developed and there are educational models under the umbrella of policies and systems. He based models in education on three principles: "historical models", "organizational models" and "reform-based models". Celkan sees Atatürk as the chief architect of reform-based education models. He states that the education models of the Republican era were fed by Atatürk's educational views and policies:

Because he knew very well the importance of education in the development of the country and in raising the new generation. Atatürk's education policy does not accept the rote, non-scientific and non-national characteristics of traditional education. On the other hand, it is based on national character, science and technique, economy, national unity, the elimination of ignorance, the principle of work, the principle of discipline and the principle of co-education. These principles (based on the reform spirit) provided solid foundations for the models.

Reflecting his sociological point of view, Prof. Dr. Celkan brought his works into the literature, which enable us to learn from mistakes made during the construction of Turkish education policies, to implement models and to fulfill educational activities, to take examples from the truth, and to look to the future without forgetting our past.